

אחרית כְּבִרָאשִׁית.

כבר הראנו דעת חז"ל כי בשעה שאין קללת ה' רבוצה על ארצנו להיות שממה אז רצונו ית' שתתישב הארץ על ידי ישראל עמו, וכמו שאמר ה' ליצחק אבינו "שכן בארץ" ופירשו חז"ל במ"ר "עשה שכונה בארץ, הוי זורע הוי נוטע הוי נציב", אע"ג שהפלשתים הושיבוהו אז לפי צרכם ועדין לא הגיעה השעה שינחלוה זרע אברהם, מכל מקום היה רצון ה' שיעשה יצחק מצדו איזה מושב ושכונה לפניו. והנה בעת החיה קול דודנו הקב"ה עלינו ע"י שאנו רואים כמה סבות היוצאות מהמסבב ית' כי כך ברצונו ית' שתתישב הארץ לאט לאט ע"י נדחי ישראל, והטה לב מלך, הקיסר ירום הודו, ושריו להרשות לעשות ועד וחברה לאסוף כסף "לתמוך את אחינו עובדי אדמה ובעלי מלאכה אשר בא"י וסוריא", והועד הזה מתנהג ע"פ חקים ישרים בדעת הממשלה, אות הוא כי כך עלה ברצון ה' לעשות ישוב ע"י ישראל בארצנו הקדושה. ועלינו להעיר ולהפיח רוח אהבת הארץ ולמלא אחר רצון ה' בכל אופן שיזדמן לפנינו, אם בפעולה חומרית, בעבודת האדמה או בחרשת המעשה או במסחר, אם בפעולה רוחנית היינו הדפסת ספרים מועילים לענין הנשגב, ואין לנו לחשוב מחשבות כי ראוי היה הדבר הגדול הזה באופנים אחרים כאשר מצויר בדעות בני האדם, כי על זה לקה משה רבינו על שאמר "והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקלי כי יאמרו לא נראה אליך ה'", ולקה ע"י כדאיתא במס' שבת (צז, א). והדבר ברור שלא אמר משה והן לא יאמינו כלל בגאולה, שהרי אותה הם מבקשים, אלא אמר משה שלא יאמינו למשה כי נראה אליו ה'. והיינו משום שלא היו יודעים את משה גדול בתורה המסורה להם מן האבות וגם לא נודע בקדושה וחסידות, שהרי היה בנעוריו גדל בפלטיץ של פרעה, ועוסק בחכמות חצוניות, ומלובש ומדבר כמצרי, שע"כ חשבוהו בנות יתרו כאיש מצרי. ולפי דעות בני האדם היה ראוי יותר שיתראה ה' לאהרן קדוש ה' שהיה נביא עוד במצרים, כמשי"כ בס' שמואל (ש"א ב, כז) "הנגלה נגליתי לבית אביך" וגו'. וזאת היתה טענת משה רבינו שיאמרו ישראל "לא נראה אליך ה'" וע"י הראה הקב"ה אות המטה שנהפך לנחש והיה ראש המטה הנחש וקצה המטה לזנב הנחש, וצוהו ה' לאחוז בזנבו ונתהפך למטה, והיה ראוי להיות שוב קצה המטה מה שאין מקום לתופשו כך בכפו, אבל לא כן היה, אלא - "ויהי למטה בכפו", היינו שנתהפך קצה המטה להיות לראש המטה וכדרך שתופשים המטה בכף. ובה הראה שאע"פ שאינך כדאי בעיניהם אלא להיות זנב לאריות, מכ"מ בזכות האבות נהפך משה רבינו לראש מנהיגי הדור שהוא זשל למטה ושבת. והנה נענש משרע"ה על שחשד את ישראל לאמר כי לא יאמינו שנראה ה' למשה להוציא את ישראל ממצרים, כי באמת אין לחוות דעה את ה', וכאשר אמר ע"י ישעיה הנביא (נה, ח) "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי" וכן לעת כזאת אחרי אשר אנו רואים מתוך עלילותיו, שהעיר את לב הנדיב הפליא לעשות לטובת הישוב, והטה את לב זשולטן ושריו להסכים לזה, אותותיו אלה הן הן דבריו כמו שכתוב (תהלים קה, כז) "שמו בס דברי אותותיו", ואין לנו להתחכם לאמר כי נצרך להיות באופן אחר.

וביחוד חובה על גדולי ישראל, יברכס ה', להשתתף לרצון ה' ע"י עצות יחידים אשר ברכס ה' להפריז על זה איזה סך מסוים, או לנדב לחברה זקדושה אשר על ישוב הארץ נוסדה, ובה יזכו גם המה לראות את ישראל נזיחה בארץ ה' שמה, ויהיו מאירים ככוכבים, דרך ארץ הקודש לרבים, וזכות זרבים יהא תלוי בהם, וימצאו חיים צדקה וכבוד כמשמעו ומדרשו, וכנפש ועמוס בעבודה, הבא עה"ח היום יום א' ששי יימי תשובה שנת תרנ"א, פה"ק לאזין.

נפתלי צבי יהודה ברלין.

ישוב ארץ ישראל

"שנצטווינו לרשת הארץ אשר נתן הא-ל יתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב, ולא נעזבנה ביד זולתינו מן האומות, או לשממה". (הרמב"ן, ספר המצוות, השגה ד').

"כאדם העושה בתוך שלו, שתהיה הארץ תחת חזקתנו וירושתנו." (שו"ת "ישועות מלכו" חלק יו"ד, סימן ס"ו).

"... ישיבה – דווקא כדרך ישיבת הארץ בשלוח ובממשלה - דזה נקרא ישיבה".

ואם אין שלטון על הארץ אזי "אין נקראין יושבי הארץ ואין להם ישיבה בה, מאחר שהם עבדים עליה למלכי העמים המושלים שם – כמונו בחו"ל – אין זה נקרא ישוב שיושבים בה בישובה, רק גרות בעלמא, ולא מקיים "וישבתם" (רבי צדוק הכהן מלובלין, דברי סופרים י"ד).

צום ט' באב

"כה אמר ה' צבאות: צום הרביעי וצום החמישי... יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה" (זכריה ח', ר"ט). "בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה, אין שלום – צום" (גמרא ראש השנה י"ח ע"ב).

שלום - רש"י: "אין יד העכו"ם תקיפה על ישראל".

"נראה דמפרש (=הרמב"ם) דהא דאמרינן "בזמן שיש שלום – יהיו לששון ולשמחה" היינו כשהמלכות ביד ישראל כדפרש"י, אבל כשהיו כפופין תחת יד אומות, דהיינו בימי מלכות פרס ובימי יוון אפילו בזמן המקדש הוא בכלל רצו מתעניין" (חידושי ה"שפת אמת", למסכת ראש השנה).